

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 5. juni 2023 av Høyesterett i avdeling med

justitiarius Toril Marie Øie
dommer Wilhelm Matheson
dommer Ingvald Falch
dommer Borgar Høgetveit Berg
konstituert dommer Magni Elsheim

HR-2023-1035-A, (sak nr. 23-007864SIV-HRET)
Anke over Borgarting lagmannsretts dom 15. november 2022

I.
A

(advokat Odd-Rune Torstrup)

mot

B
C
D

(advokat Silje Elisabeth Stenvaag)

II.
B
C
D

(advokat Silje Elisabeth Stenvaag)

mot

A

(advokat Odd-Rune Torstrup)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Matheson:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder utmåling av oppreisningserstatning til etterlatte ved grovt uaktsomt drap. Den reiser særlig spørsmål om normalerstatningen bør oppreguleres og i tilfelle hvordan det skal skje.
- (3) A ble 27. januar 2022 tiltalt for uaktsomt å ha forvoldt en annens død, jf. straffeloven § 281. Han ble også tiltalt for ved samme hendelse å ha brutt blant annet vegtrafikkloven § 31 jf. § 3 om plikten til å ferdes hensynsfullt og aktpågivende i trafikken. Grunnlaget for disse tiltalepunktene lød slik:

«Onsdag 7. oktober 2020 ca. kl. 10.45 i Smestadkrysset i Oslo førte han en Volkswagen personbil nordvestover Sørkedalsveien og svingte til venstre mot Ullernchausseen, til tross for at det var rødt lyssignal for kjøring i den retningen, og til tross for at han ved svingen krysset veibanen for trafikk som hadde grønt lyssignal. Bilen kolliderte i krysset med en Honda scooter ført av E, som hadde kjørt rett frem i motgående retning. E ble som følge av kollisjonen påført utbredte hodeskader og døde momentant.»

- (4) Ved Oslo tingretts dom 3. mai 2022 ble A dømt etter tiltalen. Retten mente at han hadde opptrådt grovt uaktsomt. Straffen ble etter fradrag, blant annet for lang saksbehandlingstid, satt til fengsel i 45 dager. Videre er han fradømt retten til å føre førerkortpliktig motorvogn for en periode på 3 år regnet fra 7. oktober 2020. Dersom han ønsker å få førerretten tilbake, er han pålagt å gjennomføre full ny førerprøve. Han ble også dømt til å betale sakskostnader til det offentlige med 10 000 kroner.
- (5) Avdødes ektefelle – D – og to voksne barn – C og B – krevde oppreisningserstatning. Tingretten tok bare ektefellens krav til følge. Beløpet ble satt til 125 000 kroner. Domsslutningens punkt 3, 4 og 5 om oppreisning lyder slik:

«3. A dømmes til innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse å betale oppreisningserstatning til D med kroner 125 000 – etthundreogtjuefemtusen –.

4. A frifinnes for kravet til å betale oppreisningserstatning til C.

5. A frifinnes for kravet til å betale oppreisningserstatning til B.»

- (6) De etterlatte anket særskilt over de sivile kravene.
- (7) Borgarting lagmannsrett avsa 15. november 2022 slik dom:

«1. A, født 00.00.1989, dømmes til å betale oppreisningserstatning til D med 170 000 – etthundreogsyttitusen – kroner. Oppfyllelsesfristen er 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.

2. A, født 00.00.1989, dømmes til å betale oppreisningserstatning til C med 170 000 – etthundreogsyttitusen – kroner. Oppfyllelsesfristen er 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.
 3. A, født 00.00.1989, dømmes til å betale oppreisningserstatning til B med 170 000 – etthundreogsyttitusen – kroner. Oppfyllelsesfristen er 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.»
- (8) Lagmannsretten kom til at normalbeløpet for oppreisningserstatning ved grovt uaktsomt drap bør knyttes til folketrygdens grunnbeløp – heretter omtalt ved forkortelsen G. Den satte erstatningsbeløpet til 170 000 kroner, som etter avrunding tilsvarer 1,5 G på domstidspunktet. I motsetning til tingretten tilkjente lagmannsretten ikke bare ektefellen, men også avdøde voksne barn, oppreisningserstatning.
- (9) A har anket til Høyesterett. Anken gjelder lovanvendelsen. Det er i anken gjort gjeldende at avdøde voksne barn ikke faller inn under begrepet «barn» i skadeserstatningsloven § 3-5 siste ledd, subsidiært at deres alder tilsier at oppreisningserstatningen må settes ned, eventuelt falle helt bort. I anken er det også gjort gjeldende at skyldgraden ved grovt uaktsomme lovbrudd er så varierende at standardisert oppreisningserstatning ikke er hensiktsmessig.
- (10) De etterlatte har inngitt selvstendig anke. De slutter seg til at oppreisningsbeløpet knyttes til G, men gjør gjeldende at normalerstatningen bør settes høyere enn 1,5 G.
- (11) Høyesteretts ankeutvalg tillot i beslutning 28. februar 2023 ankene fremmet begrenset til «spørsmålet om standarderstatning for uaktsom forvoldelse av død». De øvrige spørsmål ble ikke tillatt fremmet.

Partenes syn på saken

- (12) Den ankende part – A – har i korte trekk gjort gjeldende:
- (13) Grov uaktsomhet favner mange grader av klanderverdighet, særlig i forbindelse med hendelser i trafikken. Oppreisning skal etter rettspraksis tilkjennes med utgangspunkt i en skjønnsmessig helhetsvurdering av krenkelsen og partenes forhold. Ved en standardisering tapes i for stor grad muligheten for en individuell vurdering av skadevolderens adferd.
- (14) En normering knyttet til G kan rett nok i utgangspunktet ha gode grunner for seg. Men de store variasjonene i grovhet gjør at det da ikke bør kreves «særlige grunner» for å kunne fravike standardbeløpet. Retten må i den enkelte sak kunne utmåle oppreisningserstatningen skjønnsmessig ut fra graden av den grove uaktsomheten. Foreliggende sak ligger i det nedre sjiktet av hva som kan anses som grovt uaktsomt.
- (15) A har nedlagt slik påstand:
- «1. A dømmes til å betale oppreisningserstatning til D fastsatt etter rettens skjønn.
 2. A dømmes til å betale oppreisningserstatning til C fastsatt etter rettens skjønn.

3. A dømmes til å betale oppreisningserstatning til B fastsatt etter rettens skjønn.»
- (16) Ankemotpartene – *D, C og B* – har i korte trekk gjort gjeldende:
 - (17) Det er naturlig at den normerte oppreisningserstatningen ved grovt uaktsomt drap sikres en løpende verdijustering ved at den knyttes til G på domstidspunktet.
 - (18) Normen bør, som i dag, knyttes til en forholdsmessig andel av den normerte oppreisningserstatningen ved forsettlig drap. Blant annet i lys av den betydelige straffskjerpelsen som har skjedd etter 2010, bør imidlertid nivået ved forsettlig drap heves fra 2 G til 3 G. Nivået for normalerstatningen ved grovt uaktsomt drap bør da økes proporsjonalt med dette.
 - (19) Det er ingen grunn til å foreta noen slik differensiering i utmålingen som den ankende part har gjort gjeldende. De formål som begrunner en standardisering vil i tilfellet bli kraftig uthulet.
 - (20) D, C og B har nedlagt slik påstand:
 - «1. A dømmes til å betale oppreisningserstatning til D fastsatt etter rettens skjønn.
 2. A dømmes til å betale oppreisningserstatning til C fastsatt etter rettens skjønn.
 3. A dømmes til å betale oppreisningserstatning til B fastsatt etter rettens skjønn.»

Mitt syn på saken

Noen utgangspunkter

- (21) Skadeserstatningsloven § 3-5 første ledd gir hjemmel for å fastsette oppreisningserstatning til den skadelidte. Slik erstatning kan også måtte betales til avdødes ektefelle, samboer, barn eller foreldre av den «som forsettlig eller grovt aktløst har voldt en annens død», jf. § 3-5 siste ledd.
- (22) Slik saken står for Høyesterett, er det ikke noe tema om vilkårene for å tilkjenne oppreisningserstatning til de etterlatte er oppfylt. Tvisten gjelder kun spørsmål knyttet til utmålingen, men uten at det er nødvendig å gå nærmere inn på utmålingsprinsippene.
- (23) Høyesterett fastslo i Rt-2006-61 avsnitt 20 at det «for uaktsomme drap ... bør etableres en normering av oppreisningsbeløpene», men at normen «må ligge lavere ved grovt uaktsomt drap enn ved forsettlig drap», jf. avsnitt 21. Av avsnitt 22 fremgår at det skal «særlige forhold til for å fravike normen – oppover eller nedover».
- (24) Etter en justering i Rt-2014-892 ble det normerte oppreisningsbeløpet ved grovt uaktsomt drap økt fra 75 000 kroner til 125 000 kroner, jf. avsnitt 21 der det heter:

«Ved dommen i Rt-2006-61 vart normsummen for grovt aktaust drap sett til 75 000 kroner, som utgjorde 62,5 prosent av summen for forsettleg drap. Etter at normsummen for forsettleg drap er auka til 200 000 kroner i Rt-2010-1203, er det etter mitt syn klart at det må skje ein auke av normsummen for grovt aktaust drap. Beløpet bør då setjast til 125 000 kroner, noko som inneber at høvet mellom nivåa for grovt aktaust drap og forsettleg drap blir det same som tidlegare.»

- (25) Som det fremgår, er det gjennom 2014-avgjørelsen etablert et innbyrdes forhold mellom oppreisningserstatning for forsettlig drap og grovt uaktsomt drap, svarende til 62,5 prosent av oppreisningen for forsettlig drap.

Bør den normerte oppreisningserstatningen ved grovt uaktsomt drap oppjusteres og knyttes til folketrygdens grunnbeløp?

- (26) Høyesterett justerte i HR-2022-980-A den normerte oppreisningserstatningen for voldtekt til samleie av voksne begått av voksne. Beløpet var sist blitt justert i Rt-2011-743, se avsnitt 19.
- (27) Som jeg tidligere har nevnt, ble erstatningsbeløpet for grovt uaktsomt drap justert i 2014. Selv om dette ligger noe nærmere i tid enn 2011, har pengeverdien og lønnsutviklingen endret seg atskillig siden 2014. Det er derfor rimelig at det nå gjøres en justering av oppreisningsnivået også for slike handlinger.
- (28) Høyesterett slo i HR-2022-980-A avsnitt 50 fast at standarderstatningen for voldtekt til samleie av voksne begått av voksne skal knyttes til G på domstidspunktet. Det ble i avsnitt 47 under henvisning til HR-2021-2580-A pekt på at en slik ordning vil gjenspeile «den allmenne lønns- og velstandsutviklingen», og at den vil være enkel å praktisere og dessuten bidra til likebehandling over tid. Etter mitt syn bør en tilsvarende ordning gjelde for det normerte oppreisningsnivået ved uaktsomt drap.
- (29) I HR-2022-980-A ble det tatt utgangspunkt i at erstatningsnivået for voldtekt ved den forrige justeringen tilsvarte noe under 2 G på den tid, se avsnitt 51. På domstidspunktet i 2022 utgjorde G 106 399 kroner. Med en faktor på 2 ble det justerte nivået ved voldtekt avrundet til 210 000 kroner.
- (30) Lagmannsretten har i vår sak vist til at oppreisningsbeløpet på 125 000 kroner som ble fastsatt i 2014 for grovt uaktsomt drap, tilsvarte i underkant av 1,5 G på domstidspunktet. På tidspunktet for lagmannsrettens dom utgjorde dette 167 216 kroner. På grunnlag av den justeringsmåten Høyesterett anvendte i HR-2022-980-A, satte lagmannsretten det nye nivået til et avrundet beløp på 170 000 kroner. Jeg slutter meg til disse utgangspunktene.
- (31) De etterlatte har imidlertid gjort gjeldende at normalerstatningen bør settes høyere enn et beløp svarende til 1,5 G. Bakgrunnen for dette er blant annet at straffnivået for forsettlig drap ble betydelig økt ved en lovendring i 2010. Denne straffskjerpelsen er imidlertid ikke blitt gjenspeilet i noen tilsvarende økning av nivået for den normerte oppreisningserstatningen. Erstatningsnivået for forsettlig drap er etter de etterlattes syn med andre ord blitt hengende etter. De mener derfor at Høyesterett ved en oppjustering av det normerte oppreisningsnivået for grovt uaktsomt drap bør ta utgangspunkt i et normalbeløp for forsettlig drap svarende til 3 G. I lys av at forholdet mellom

oppreisningsnivået for henholdsvis forsettlig og grovt uaktsomt drap som tidligere nevnt er fastsatt til 62,5 prosent, er det anført at normalerstatningen ved grovt uaktsomt drap derfor bør fastsettes til 1,875 G.

- (32) Etter mitt syn kan disse anførselene ikke føre frem. Straffskjerpelsen som de etterlatte har vist til, har sitt utgangspunkt i Prop. 97 L (2009–2010) om skjerping av straffen for drap, annen grov vold og seksuallovbrudd. Departementet foreslo der på side 38 «i tråd med målsetningen i Soria Moria-erklæringen om økt straff for drap, at minstestrafen økes fra 6 til 8 år og at normalstraffenivået skjerpes ytterligere». Høyesterett har senere – i tilknytning til seksuallovbrudd – gitt uttrykk for at den strafferettslige utviklingen må avspeile seg i oppreisningsnivået, jf. Rt-2011-743 avsnitt 18. Den utviklingen som det i saken her er vist til, gjelder imidlertid *forsettlige* drap. Lovforarbeidene som ligger til grunn for det økte straffenivået, inneholder ikke signaler om at straffen for uaktsomt drap skal skjerpes på tilsvarende måte. Jeg kan da ikke se at den straffskjerpelsen de etterlatte har pekt på, er relevant for spørsmålet i saken her.
- (33) Jeg nevner at de etterlatte også har gjort gjeldende at økt vekt på kompensasjonshensynet og forholdet til den generelle velstandsutviklingen begrunner at oppreisningsnivået bør økes ut over en ren grunnbeløpsjustering.
- (34) Heller ikke disse synspunktene kan etter min mening føre frem. Jeg vil da peke på at kompensasjonshensynet allerede er betydelig vektlagt ved fastsettelsen av det gjeldende nivået, jf. Rt-2006-61 avsnitt 17 og at den årlige justeringen av folketrygdens grunnbeløp tar velstandsutviklingen opp i seg, jf. HR-2021-2580-A avsnitt 52.
- (35) Jeg kan etter dette ikke se grunner til at den normerte oppreisningserstatningen for grovt uaktsomt drap bør økes ut over det som følger av den grunnbeløpsjusteringen som lagmannsretten har foretatt, og som jeg allerede har sluttet meg til.

Bør en normert oppreisningserstatning ved grovt uaktsomt drap i større grad kunne differensieres?

- (36) A har gjort gjeldende at det innenfor skyldgraden grov uaktsomhet vil kunne være så vidt stor variasjon i klanderverdighet at det bør åpnes for at et normert oppreisningsansvar kan differensieres ut over de situasjoner der det foreligger «særlige forhold». På den måten legges det bedre til rette for å ivareta skadeserstatningslovens krav til en helhetsvurdering av krenkelsen og partenes forhold. Han har antydnet at slik differensiering bør kunne foretas mellom et «gulv» på 45 prosent og et «tak» på 90 prosent av det normerte nivået for forsettlig drap.
- (37) Jeg kan ikke se at disse betraktningene kan føre frem. Først vil jeg minne om at bare *grovt* uaktsomt drap kan gi grunnlag for oppreisningserstatning. Straffeloven § 23 andre ledd definerer grov uaktsomhet som en handling som «er svært klanderverdig og det er grunnlag for sterk bebreidelse». Dette utgangspunktet vil i seg selv gjøre en differensiering utfordrende. Begrunnelsen for den domstolskapte ordningen med standardisert erstatning etter skadeserstatningsloven § 3-5 siste ledd, trekker nokså entydig i samme retning, se Rt-2006-61 avsnitt 17–19 og HR-2010-1742-A avsnitt 40. Her fremgår det blant annet at ordningen bygger på praktiske hensyn når oppreisningskrav fremmes i straffesaken, og at

det er vanskelig å finne gode kriterier for å fastsette erstatningsbeløpene. Av særlig interesse er uttalelsene i Rt-2006-61 avsnitt 19. Der heter det:

«Det hensyn som kunne tale mot normert erstatning, er at selve den straffbare handling ved uaktsomme drap har stor variasjonsbredde og spenner over så vidt ulike kategorier som trafikkulykker, jaktulykker, arbeidsplassulykker med mer. Men også innenfor forsettet gjelder at det kan være et betydelig spenn, og jeg kan ikke se at dette i seg selv kan tillegges avgjørende vekt.»

- (38) Så lenge Høyesterett har konstatert at variasjonsbredde ikke er til hinder for *normering*, kan slik bredde ikke samtidig være et avgjørende argument for *differensiering*. Differensiering vil jo i stor utstrekning undergrave standardordningen.
- (39) Det er i denne forbindelse grunn til å minne om at de normerte beløpene ikke er bindende, men kan justeres opp eller ned ved særlige forhold, jf. Rt-2006-61 avsnitt 22.
- (40) Når det gjelder den konkrete sak, kan jeg ikke se at det foreligger slike særlige forhold som gir grunnlag for å sette oppreisningsbeløpet lavere enn det normerte. Dette er da heller ikke anført fra den ankende parts side.

Konklusjon

- (41) Jeg er etter dette kommet til at den normerte oppreisningserstatningen ved grovt uaktsomt drap skal fastsettes til et kronebeløp svarende til 1,5 ganger det som er folketrygdens grunnbeløp på domstidspunktet. I tråd med Rt-2006-61 avsnitt 22 kan normen fravikes oppover eller nedover ved «særlige forhold». Slike forhold foreligger ikke i saken her. Konklusjonen innebærer at As anke ikke fører frem.
- (42) Ettersom folketrygdens grunnbeløp med virkning fra 1. mai 2023 er fastsatt til 118 620 kroner, utgjør en oppreisningserstatning på 1,5 G til hver av de etterlatte etter vanlig avrundning til nærmeste hele tusen, 180 000 kroner. Det økte grunnbeløpet gjør det nødvendig å formulere ny domsslutning sammenlignet med lagmannsrettens dom.
- (43) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. A dømmes til å betale oppreisningserstatning til D med 180 000 – etthundreogåttitusen – kroner. Oppfyllelsesfristen er 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.
2. A dømmes til å betale oppreisningserstatning til C med 180 000 – etthundreogåttitusen – kroner. Oppfyllelsesfristen er 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.
3. A dømmes til å betale oppreisningserstatning til B med 180 000 – etthundreogåttitusen – kroner. Oppfyllelsesfristen er 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.

- (44) Dommer **Falch:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (45) Konstituert dommar **Elsheim:** Det same.
- (46) Dommar **Høgetveit Berg:** Det same.
- (47) Justitiarius **Øie:** Likeså.
- (48) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. A dømmes til å betale oppreisningserstatning til D med 180 000 – etthundreogåttitusen – kroner. Oppfyllelsesfristen er 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.
2. A dømmes til å betale oppreisningserstatning til C med 180 000 – etthundreogåttitusen – kroner. Oppfyllelsesfristen er 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.
3. A dømmes til å betale oppreisningserstatning til B med 180 000 – etthundreogåttitusen – kroner. Oppfyllelsesfristen er 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.